SOSIAALI- JA
TERVEYSMINISTERIÖ
Työ- ja tasa-arvo-osasto
Tasa-arvoyksikkö
erityisasiantuntija Annamari Asikainen

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta 21.9.2018

SUKUPUOLINÄKÖKULMA VALTION VUODEN 2019 TALOUSARVIOESITYKSESSÄ JA SUKUPUOLITIETOISEN BUDJETOINNIN KEHITTÄMINEN

Tasa-arvokirjaukset talousarvioesityksessä 2019

Valtiovarainministeriön budjetin laatimismääräykset[1] edellyttävät, että talousarvioesityksen pääluokkaperusteluihin tulee sisällyttää ”yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä talousarvioesitykseen liittyvästä toiminnasta.” Hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan on kirjattu pitkän aikavälin tavoite siitä, että valtioneuvoston päätöksenteko tukee sukupuolten tasa-arvoa.

Ministeriöiden talousarvioesitysten tasa-arvoon liittyviä kirjauksia seurataan vuosittain. Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2019 (8.8.2018) käytiin läpi sanahaulla ja pisteytettiin kymmenportaisella indikaattoriluvulla (kuva 1). Tarkastelussa haettiin erityisesti konkreettisia sukupuolten tasa-arvoa edistäviä **tavoitteita, toimenpiteitä ja määrärahoja.** Myös yleisistä, henkilöstöpolitiikkaan liittyvistä tasa-arvomaininnoista ja otsikoidusta yhteenvetotarkastelusta annettiin pisteitä. Seurannassa ei tehdä kattavaa laadullista tai sisällöllistä analyysia, joten kaikkia sukupuolivaikutuksiltaan olennaisia toimia tai määrärahoja ei tässä selvityksessä löydetä (esim. turvakotien rahoitus).

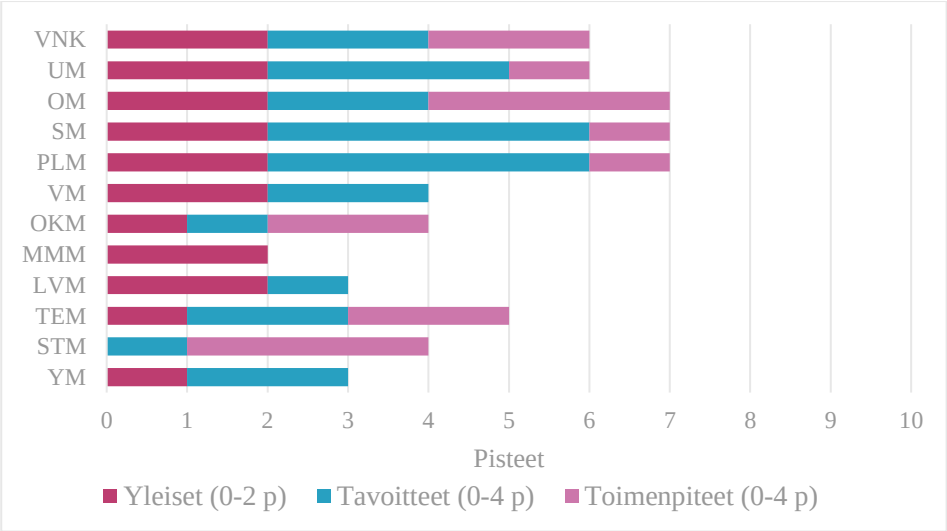

Kuva 1. Tasa-arvoyhteenvetojen seuranta 2019

Aiempien vuosien tapaan kaikki ministeriöt ovat sisällyttäneet talousarvioesityksen pääluokkaperusteluihin ainakin jonkin verran sukupuolinäkökulmaa. Tarkastelujen sisältö ja laajuus vaihtelevat ministeriöittäin. Seurannassa kehitetyn arvioinnin mukaan eniten tasa-arvoa huomioivat OM, SM ja PLM. Hyvin sijoittuivat myös VNK, UM TEM ja STM. Nämä ministeriöt mainitsevat esityksessään yleisten tasa-arvotavoitteiden lisäksi ainakin joitakin konkreettisia tasa-arvotavoitteita, -toimenpiteitä tai määrärahoja. Esimerkkejä:

- 5% puoluetuesta osoitetaan puolueiden naisten poliittiseen toimintaan (VNK)

[1] http://vm.fi/documents/10623/307577/Valtiovarainministeri%C3%B6n+m%C3%A4%C3%A4r%C3%A4ys+toiminta-+ja+taloussuunnittelusta+sek%C3%A4+kehys-+ja+talousarvioehdotusten+laadinnasta/65420e1c-a059-4374-86f7-8ca5d612b360

- Ulko- ja kehityspolitiikan tavoitteena on naisten ja tyttöjen oikeuksien vahvistuminen (UM)
- Naisvankien vapauttamista avolaitosten ja valvotun koevapauden kautta edistetään (OM)
- Vastaanottokeskusten tulee laatia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista pohditaan myös asiakkaiden näkökulmasta (SM)
- Tavoitteena on, että naisten osuus kriisinhallintahenkilöstöstä on vähintään 7 %, ja gender-neuvonantajien sekä -yhdyshenkilöiden määrää lisätään (PLM)
- Työmarkkinoiden jakautumista naisten ja miesten ammatteihin ja aloihin lievennetään muun muassa työllisyyden ja yrittäjyyden edistämistoimenpiteillä (TEM)
- Kolmikantaisen samapalkkaisuusohjelman toteutus työmarkkinaosapuolten kanssa jatkuu (STM)

Sukupuolitietoisen budjetoinnin kehittämishanke
Nykyistä käytäntöä on tarve kehittää, sillä se ei tuo budjetin sukupuolivaikutuksia esiin riittävästi. Ministeriöt eivät riittävän varhaisessa vaiheessa ja osana budjetin valmisteluprosessia analysoi mahdollisia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Olemassa olevaakaan tietoa ei välttämättä kirjata talousarvioesitykseen, joten tieto mahdollisista tasa-arvovaikutuksista ei saavuta päätöksentekijöitä. TEAS-rahoitteinen ”Tasa-arvoa talousarvioon” – hanke (08/2017- 08/2018) selvitti miten tilannetta voitaisiin parantaa. Hankkeessa kehitettiin tasa-arvotutkimukseen, taloustieteelliseen tutkimukseen ja mikrosimulointiosaamiseen perustuen menetelmiä vero- ja etuusmuutosten, julkisen palveluiden muutosten ja työllisyysvaikutusten sukupuolinäkökulmaiseen arviointiin. Lisäksi arvioitiin hallituskauden aikana tehtyjen muutosten vaikutuksia, keskittyen vero- ja etuusmuutoksiin. Hankkeessa selvitettiin myös sukupuolitietoisen budjetoinnin hyviä käytäntöjä eri maissa ja arvioitiin mitä niistä voitaisiin soveltaa Suomessa.

Syyskuun alussa 2018 hanke esitteli **viisi suositusta sukupuolitietoisen budjetoinnin kehittämiseksi:** 1) Lanseerataan sukupuolitietoisen budjetoinnin käsite; 2) Kytketään sukupuolitietoinen budjetointi kansallisiin ja hallinnonalakohtaisiin tasa-arvotavoitteisiin; 3) Laajennetaan sukupuolivaikutusten arviointi lakiesityksistä koko laajaan talousarvioprosessiin; 4) Raportoidaan talousarvion sukupuoli- ja tasa-arvovaikutuksista systemaattisesti; 5) Tuetaan sukupuolitietoista budjetointia poliittisesti ja valtionhallinnon sisällä.

Suositusten toimeenpano edellyttää sekä hallinnon että poliittisen johdon sitoutumista kehitystyöhön sekä menetelmien kehittämistä ja kehitettyjen menetelmien käyttöönottoa. Keskeistä on VM:n vastuu budjetin kehittämisestä ja koordinoinnista vastaavana ministeriönä. Myös poliittinen tavoitteenasettelu on tärkeää. Hallitusohjelma on keskeinen asettaessaan tavoitteita eri hallinnonaloille.

Hanke suositteli myös **askelmerkkejä**, joista osaa voitaisiin toteuttaa jo nykyisten määräysten ja ohjeiden puitteissa:

- ilmiöpohjaisen budjetoinnin kehittämiseen ja muuhun budjetoinnin kehittämistyöhön otetaan mukaan sukupuolten tasa-arvon näkökulma
- vero- ja etuusmuutoksien tulonjakovaikutusten, työllisyysvaikutusten ja julkisten palvelujen arviointien yhteydessä voitaisiin arvioida myös sukupuolivaikutuksia. Näin ei kuitenkaan usein tehdä.
- talousarvioesitysten laatimisohjeisiin voitaisiin kehittää selkeämpää ohjeistusta ja VM voi liittää tasa-arvosta yhteenvetokappaleen yleisperusteluihin
- hallinnonalakohtaisia tasa-arvotavoitteita voidaan kehittää

Näiden toimenpiteiden toteuttaminen edellyttää ennen kaikkea sitoutumista muutoksiin työtavoissa, yhteistyötä sekä resursseja kehittämistyöhön. Valtioneuvostossa on myös lisättävä tasa-arvo-osaamista ja sukupuolittain eritellyn tiedon analysointia, saatavuutta ja käyttöä.

Hankkeen suositukset ja muut tulokset on kirjattu kahteen julkaisuun:
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160804 (kansainväliset käytännöt)
http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161000 (hankkeen loppuraportti)